

207

TIMKÓ TIBOR:

A gyámi tisztség.

Szeged, 1949.

Diss. A 267

D.S. A 267

Diss. A 267

A jelölt dolgozatának
tárgyával részletesen foglalko-
zik, az anyagot igazán crome-
tonítja. - A dolgozat elején
tárgyszót és sz. -
Előfőnök és ajánlom. -
Szeged, 1889. február 17.
Lissacs
mb. elnök

207-1948/49 évi.

Bürelőül fölkérem dr.

Charányi János professzor

Sz. K. Kis Szász utca

professzor

urakat.

Szeged, 1949 évi

febr.

hó 12 a.

Levelem

dékan.

gyári tisztség.

A dolgot főleg a quántákkal kapcsolatos anyagi jogi szabályokat fejti ki, a kérdés jogi igazgatási vonatkozásai-
val rövidebben foglalkozik (lász a III. 6., VII. és
XII. pontokban). Ez új, demokratikus jogszabá-
lyokat is feldolgozza, bár ezek közül néhány
még nem készült (lász a 12.050/1948. Korm. G. és
a 249.000/1948. N.M. G. rendeletet) figyelme-
sre kéri. Résemtől elfogadhatónak minősítve.
Szeged, 1949. II. 16. Charányi János

Timkó Tibor.

Források:

- 1./ 1877:XX.t.c.
- 2./ 1944:V.t.c.
- 3./ 1946:XXIX.t.c.
- 4./ 10.470/1945.M.E.sz.rendelet
- 5./ 99.000/1947.B.M.sz.rendelet
- 6./ 144.700/1947.B.M.sz.rendelet
- 7./ 165.550/1948.B.M.sz.rendelet
- 8./ 2.000/1925.N.M.M.sz.rendelet
- 9./ Szeiberling Rezső: A kiskorúak és gondnokoltak külön joga a kapcsolatos jogszabályok keretében.
- 10./ Kohányi Gyula: A gyámhatóság joga.
- 11./ Csorna Kálmán: Gyámsági jog és jogszolgáltatás.
- 12./ Sipőcz László: A gyámsági törvény.
- 13./ Mártonffy Károly: Gyámügyi és gyermekvédelmi közszolgálat.
- 14./ Kolosváry Bálint: Magánjog.
- 15./ Tomcsányi Móric: Magyar közigazgatási és pénzügyi jog. Szakigazgatási rész.

E l ő s z ó

Az a társadalmi alapjelenség, amelyből mint apró sejtekből egy társadalom összetevődik, melynek romlatlan voltán áll vagy bukik valamely nemzet: a család.

Fokozott mértékben fordul figyelmünk a család felé nagy megrázkódtatások, háborúk után. Feldult otthonok, gyámolítók nélkül maradt gyermekek s hasonló problémák orvoslása hívja működésbe a társadalom illetékes szerveit. Vizsgáljuk meg, hogyan óvja meg a társadalom, ill. annak illetékes szerve a támasz nélkül maradt gyermekek érdekeit a lelkiismeretlen kihasználások ellen. Kisérjük figyelemmel a gyámhatóság működését. A tárgy kiterjedt volta és sokrétűsége miatt, tegyük csak a gyámi tisztet vizsgálódásunk tárgyává és emlékezzünk meg néhány szóban az állami gyermekvédelem, az elhagyottság problémájáról.

I. Történelmi visszapillantás.

Mielőtt kérdésünk részletes tárgyalására rátérnénk, vessünk rövid történelmi visszapillantást a gyámügy fejlődésére.

A gyámság intézményéről, helyesebben az árvák hatósági védelméről, intézményes gondozásáról -mint mindenütt másutt- nálunk is csak az államélet kialakulása utáni időben lehet szó. A törzsszervezet korát illetőleg gyámügyről nem beszélhetünk. Az kizárólag családi jellegű, jogi jelleget nélkülöző magántevékenység. Pauler Gyula: A magyar nemzet története az Árpádházi királyok alatt című művében Szt.István decretuma II.24.fejezetét említi, mint az "árvák és özvegyek védője"-nek a csiráját. Idézett decretum az egyházra, közelebbről a püspökökre bízta a gyámügyet. Ők tartoztak gondoskodni "misperint az árvákat vagyonukból ki ne forgassák". A királyság elején az egyházak gyámügyi tevékenysége nem igen terjed ki másra, mint a gyámolt ingóságainak a védelmére, tekintve, hogy a tulajdonjog akkor volt kialakulóban. Kálmán hozza az első törvényeket a birtokháborítók ellen. Későbbi királyainknak az oligarhákkal kell szembeszállni és egyéb világi behatások ellen kell az árvák védelmére sietniök. Így lassan az egyház kezéből a király hatáskörébe kerül a gyámügyi igazgatás. III.András koronázási esküjében az árvák és özvegyek védelmére kifejezett ígéretet tesz. A gyámságra vonatkozó első törvényi dokumentumot Jelenits szerint I.Ulász-

lónál az 1500. évi IV. decretum 14. cikkében találjuk. Itt azonban már kifejezett intézménnyel állunk szemben, amint Werbőczy Hármaskönyve is bizonyítja. Munkájában egész fejlett szervezetet tár elénk. Ennek a kornak gyámügye azonban elsősorban vagyoni és örökjogi vonatkozású és nem a gyámolt személy érdekeit szemelőtt tartó. Mikor a Hk. I. könyvének 115. címének 2. §-a kimondja, hogy "ha az atyafiak, kik a fekvőjóságok öröklésének erejénél fogva a gyámúságot elvállalni tartoznak vala, mindnyájan kihalnak, az ilyen öröklesi jog a fejedelemeire megy át, mint főgyámra", látjuk, hogy a gyámúság azokat illeti, akik a kiskorú vagyona örökjoggal bírnak. Királyaink gyámhatósági tevékenysége kormányzati és bírói. Kormányzati funkcióit kivételes esetben személyesen gyakorolja, gyakoribb azonban, hogy a vármegyei főispánok nyernek megbízást a gyámhatósági jogkör gyakorlására. Erdélyben e tárgyú parancsokat a vajdához intézik. /: Gábor Gyula: A megyei intézmény alakulása és működése. /: A bírói funkciót az előkelőbb árvák ügyében, valamint a megfellebbezett ügyekben a király kezdetől fogva személyesen gyakorolja / az egyházi jogszolgáltatás idején is/. A megyék gyámigazgatásáról Werbőczy emlékezik meg a Hk. I. k. 115. c. 4. §-ában mikor a következőket említi: "A gyámok, ha lehetséges, annak a megyének, ahol a gyámgyermek laknak ispánja vagy alispánja előtt az árvák minden vagyonáról letárt és lajstromot készítenek." Az ispánok az árvaügyeket a király nevében intézik. /: Bartha Tivadar: Jogtörténeti tanulmányok. /: A XVI. és XVII. sz. árvaügye igen elhanyagolt állapotban van. Rengeteg a visszaélés, illegalitás. A XVII. századi törvények komoly bajokat sejtetnek, amikor súlyos megtorló rendelkezéseket hoznak a hűtlen gyámok megbüntetésére. Ennek lehetett a

következménye, hogy a gyámok igyekeznek legalább a törvényhatóságok megerősítését elnyerni tisztük viseléséhez. Ily előzmények után ruházhatta a főgyámságot az 1715:LXVIII.t.c. 5.§-a a törvényhatóságokra. Ez és azt ezt követő évtizedek törvényei számos üdvös rendelkezést tartalmaznak, komoly biztosítékokkal. Az idézett törvényhelyek és kormányhatósági intézkedések jelentős eredményeket érnek el a nemesi és városi árvák ügyeiben, ellenben a jobbágyság siralmas állapotban van. Sréter János alispán 1842-ben így ír egyik jelentésében: "Mert ha helyes és szükséges a megyéket az árvák állapotjáról évenként kívánandó táblás tudósítás alatt tartani, lehet-e kevésbé szükséges az alsóbb hatóságoknál, ahol a vizsgálásokra még több alkalom áll nyitva? Hány-szor viselik a hyámságot maguk a földesurak vagy tisztjeik s hogyan lehetnek azok öncselekedeteinek, öntézkedéseiknek maguk bírái?" Ebből az egy példából is látjuk, hogy a jobbágy árvák mennyire ki lehettek szolgáltatva földes uraiknak. Az egységes ügymenet hiánya, az ellenőrzés szinte lehetetlen volta, mind elősegítették a bizonytalanságot. E problémák orvoslására csak az 1848:IX.t.c.hozza meg a megoldást. 1851-ben az igazságügyminisztérium városokban és taksás helyeken a járásbíró alá rendelt árvabizottmányok felállítását rendeli el, másutt az elsőfoku árvaügyi hatóság a járásbírószág. Az 1870:XLII.valamint az 1871:XVIII t.c. a gyámhatóság ma is nagyban egészben érvényben lévő alaptörvénye. Az 1877:XX.t.c. ismét és véglegesen a közigazgatás hatáskörébe utalja a gyámügyi igazgatást.

Ha visszapillantást vetünk a gyámügy fejlődésére, rekonstruálni tudjuk a kornak társadalmi, kulturális és egyéb viszonyait. Nézzük

meg nemzetünk kimagasló korszakait; ez időknek mindig komoly problémája és javító igyekezet tárgya az árvaügy. Sötét korszakokban, belső bajok idején, háborus időkben viszont az árvák ügye nagy mértékben aláhanyatlik.

Ezután a történeti áttekintés után térjünk tulajdonképpeni tárgyunk, a gyámság ismertetésére.

II. Szülői hatalom.

A 10.470/1945.M.E.sz.rendelet 3.§-ának /1/ bekezdése leszögezi, hogy a kiskorú gyermek szülői hatalom vagy gyámság alatt áll. A szülői hatalom gyakorlása elsősorban az atyát illeti s mellette az anya a gyermek felügyeletével járó jogokat gyakorolja /:1877:XX.t.c.lo.§.:/ Az anya jogosult a szülői hatalom gyakorlására, akkor:

- a./ ha az atya meghal;
- b./ ha szülői hatalmának gyakorlása megszüntetett vagy felfüggesztett;
- c./ ha az atya szülői hatalmának gyakorlásában gátolva van.

A Római jog az anyának külön császári privilégium alapján adta csak meg a gyámi tisztt viselésének a jogát. Nők gyámságot általában nem viselhettek. A legújabb időkig nálunk is általános szabály, hogy nők gyámságot - bizonyos eseteket leszámítva /:1877.XX.t.c.továbbiakban Gy.t. 35.§:/ nem viselhetnek. E korlátokon belüli gyámviselési joga az anyának régi magyar jogunk szerint is fennáll. A vagyont az apai nagyapa ellenőrzése mellett számadási kötelezettséggel kezeli. Gyermekei vagyonáról, hasonlóan más gyámhoz leltárt készít és a nagykorúság elértékor vagy tiszte más okból való megszűnésekor, a vagyon állagáról elszámol. Az esetben, ha a vagyon az apától eredő ősi vagyon volt s az anya vagyonnal nem rendelkezett az anyát megelőzték a gyámságban az oladálági várományosok. Az 1715:

LXVIII.t.c.az anyát a számadási kötelezettség alól újbóli férjhrzmeneteléig felmenti. Az anyát általában az a jogkör illeti meg, mint az apát. A két jogkör között azonban mégis némi differencia van, mégpedig:

a./ Az atyának gyámnevezési joga van, az anya nem rendelkezik e joggal.

b./ Az apa az anyát a gyámságból kizárhatja, megfordítv nem.

c./ Gy.t.6.§-a alapján történő nagykorúsítás csak az apának áll módjában.

d./ Gy.t.23.§-a alapján, ha az atyai hatalom gyakorlását felfüggesztő ok megszűnik, atyai hatalma automatikusan visszaáll. Az anyánál egyszer s mindenkorra megszűnik.

e./ Az atyai hatalmától megfosztott atya a jogerős gyámhatósági intézkedés ellen bírói segílyt vehet igénybe,-az anya viszont nem.

f./Az atya újabb házasságkötése nem változtat atyai hatalmán, míg az anyánál számadási kötelezettség következik be.

g./ 1870:L.t.c.24.§-a alapján kiskorunak az államkötelékéből való elbocsátáshoz elég az apa beleegyezése, az anya beleegyező nyilatkozata gyámhatóság megerősítésre szorul.

h./ Végül a lo.470/1945.M.E-sz.rendelet 4.§-ának /3/ bekezdése értelmében az anya csak gyámhatósági megerősítéssel gyakorolhatja a szülői hatalmat. /A gyámhatóság a megerősítést csak a Gy.t.43.§-ának b.-f., továbbá 44.§-ának b.és c.pontjaiban megjelölt esetekben tagadhatja meg./

Az utolsó különbség, mely egyedül állapít meg több jogot az anyának az, hogy az anya kiskoru gyermekének vagyona kezelsét elhárithatja magától, míg az apa ezt nem teheti meg. Azesetben ha az anya gyermekeinek vagyona kezelését elhárítja magától, annak haszon-

élvezete épp úgy megilleti, mint az apát. Ebből viszont az következne, hogy újbóli házasságra lépése esetén csak számadási kötelezettség terhelné, de a jövedelem felesleg őt illetné meg. A Gy.t. 16. 2o. 25.§-ai figyelembevételével Sipőcz László megállapítja, hogy a jövedelemfelesleg az anyát meg nem illeti, mert a számadási kötelezettségnek éppen az lehet a célja, hogy az anya második házasságából származott gyermekek ne gazdagodjanak jogtalanul az első házasságból származott gyermekek kárára. Ily értelemben szól a lo.47o/1945.M.E.sz.r.6.§-ának /2/ bekezdése kifejezetten kimondva, hogy az ilyen anyának a jövedelemfelesleghez joga nincs; mégis azonban indokolt esetben a gyámhatóság a jövedelemfeleslegnek méltányosság szerint megállapított részét az anyának meghagyhatja, sőt az anyát a számadási kötelezettsége alól fel is mentheti, ha a gyermekek érdekével ez nem ellenkezik.

Fentebb szóltunk az anyának azon jogáról, hogy gyermekeinek vagyonkezeléséről lemondhat. Ily esetben a lo.47o/1945.M.E.sz.r.6.§-a értelmében a gyámhatóság a vagyon kezelésére gondnokot rendel. Az anya azonban bármikor kérheti vagyonkezelői jogának visszaállítását és a gondnok kirendelésének a megszüntetését.

Altalában nő gyámságot a Gy.t.4o.§-ában szabályozott eseteken felül akkor is viselhet, a./ ha a szülői hatalmat gyakorló szülő vagy a vagyont juttató személy gyámul nevezte meg.

b./ ha a rokonok között a gyámi tisztre alkalmas személy nincsen, ill. a gyámi tiszttet nem vállalja.

Nő a gyámságot elvállalni nem köteles, ha kimutatja, hogy a gyámság ellátása családi viszonyai miatt nagy megterheléssel járna. Nem lehet férjes nőt gyámul kinevezni férjének

beleegyezése nélkül, kivéve ha a nőt hivatasos gyámul rendelik ki, továbbá, ha a férj távollét, cselekvőképtelenség vagy más ok miatt a nyilatkozattételben tartósan gátolva van, vagy ha a házastársak között az élet közösség megszakadt.

Itt teszünk említést a házasságon kívül született gyermekek felett gyakorlott szülői hatalomról. Az 1946:XXIX.t.c.25.§ /1/ bekezdése értelmében mindazon jogszabályok, amelyek a szülői hatalomnak a házasságon kívül született gyermek felett való gyakorlását rendezik, hatályukat veszítik. A törvény rendelkezése értelmében a h.kiv.szül. gyermek felett az atya csak akkor gyakorolja a szülői hatalmat, ha nagykoru és a gyermek rábiztatott vagy a gyámhatóság valamely fontos okból kifolyólag így határozott. Ha az atya nem a bonus paterfamilias gondosságával és a jóerkölcs szabályai szerint jár el a gyermek nevelés terén, szülői hatalma megszüntethető. Azon esetekben, amelyekben a házasságból származott gyermek felett az anya gyakorolja a szülői hatalmat, a házasságon kívül született gyermek anyját is megilleti, ha nagykoru. A nagykoru anyát illeti meg a szülői hatalom gyakorlása az esetben is, ha az atya azt a törvényben megállapított okok miatt nem gyakorolhatja, vagy az atya ismeretlen.

E részben a szülői hatalomnak -ami a lo.470/1945.M.E.sz.r.3.§ /2/ bekezdése értelmében jelen rendelet eltérő intézkedéseitől eltekintve a Gy.t. atyai hatalomra vonatkozó jogszabályaival egyenlő- az atyai hatalomtól való eltéréseire és inkább az újabb e tárgyú intézkedések ismertetésére szorítkoztunk.

III. A gyámság.

Werbóczy Tripartitumában már megállapítja: "Illi, qui propter imperfectam aetatem sese defendere nequeant, aliorum tutela defensioneque gubernetur". A Gy.t. és a lo.470/1945. M.E.sz. rendelet értelmében a következő gyámsági esetekről beszélhetünk:

- 1./ végrendeleti vagy nevezett gyámság;
- 2./ törvényes gyámság;
- 3./ rendelt gyámság;
- 4./ ellenőrző gyámság;
- 5./ ideiglenes gyámság;
- 6./ intézeti gyámság;
- 7./ hivatásos gyámság.

1./ Nevezett gyámság.

A gyám kirendelésének a törvényben előírt alakszerűségek közöttlétrejött végrendeletben vagy közjegyzői okiratban kell történnie. Alaki érvénytelenség esetén a végrendelet vagy jogi rendelkezéseivel szemben a gyámnevezés ha az egyébként a követelményeknek megfelel, érvényben marad. A végrendeletben vagy közjegyzői okiratban kifejezetten, félreérthetetlenül névszerint kell megjelölni a gyámot. Nem lehet például így: halálom időpontjában működő legidősebb kartársam. Ezesetben a gyámnevezés semmis. A törvénynek az az elgondolása, hogy a szülő a gyámságot bizonytalán arra a személyre kívánja bízni, kinek megbízhatósága fölül megbizonyosodtak. Ha tehát rendelkezésükből ily irányu határozott tendencia nem nem vehető ki, a gyámnevezés semmis. A gyámnevezés érvényességéhez nem kívántatik meg, hogy a gyermekek neve felsoroltassék. Gyermekeim,

fiaim elnevezés alatt benfoglaltatnak a végrendelet irásakor még meg nem született gyermekek is. Ha a névszerinti felsorolás kapcsán valamelyik gyermek kimarad, az a vélelem, hogy a kihagyás tévedésen alapul. Nemcsak egy, de több gyám is nevezhető.

Az európai államok legtöbbször szintén ismeri a végrendeleti gyámnevezést. Így a francia Code civil mindkét nembeli szülőnek megadja a gyámnevezés jogát, olyformán, hogy a tulélő házastárs rendelkezik e joggal. Az apa jogköre csupán annyiban tágabb, hogy ő a tulélő anya mellé ellenőrző, tanácsadó gyámot rendelhet, akinek intencióit fontosabb ügyekben az anya köteles magáévá tenni. Az Osztrák Ptk.196.§-a minden más gyámmal szemben elismeri a nevezett gyám elsőbbségét. A szülő élhet gyámnevezési jogával természetes és törvényesített gyermekei felett egyaránt, sőt örökbefogadott gyermeke felett is, ha az örökbefogadás alkalmával a szülői hatalom is átruháztatott. A nevezett gyám e tisztébe gyámhatósági megerősítéssel lép. A szülő nem tartozik a kiskorúak rokonai közül gyámot választani, azokat idegen személy javára kis is zárhatja, azt szolgálván ezzel, hogy ő gyermekei érdekének legfőbb őre, ő tudja kia az, akire gyermekei vagyoni ügyeinek irányítását leginkább rábízhatja.

Az 1869:IV.t.c.13.§-a alapján gyámságot amellyel vagyonnevezés, számadás vagy hatóságok előtti képviselés van egybekötve, csak azon esetben viselhet a bíró, ha a gyámság őt törvénynél vagy végrendeletnél fogva illeti. E törvény rendelkezéseit az 1871:XXXIII.t.c.16.§-a az ügyésztség tagjaira is kiterjeszti. Nevezett gyám kirendelése visszavonható de ugyanolyan alakszerűségek között, mint a

kirendelés történt.

Megszűnik a nevezett gyámság: 1./ ha a gyám ill. a kiskorú meghal, 2./ ha a kiskorú nagykorúságát eléri, vagy nagykorusítottatik, 3./ ha örökbefogadás által másnak szülői hatalma alá kerül és végül 4./ ha a gyám e tiszteről a Gy.t.49.50.51.§§-ban megállapított okok fennforgása esetén lemond, illetve e tiszttől elmozdítják.

2./ Törvényes gyámság.

A 10470/1945.M.E.sz.r.9.§-ának /1/ bekezdése értelmében nevezett gyám nem léteben a törvényes gyermek felett a gyámság viselése az atyai nagyszülőket, utánna az anyai nagyszülőket, ezután pedig -unokatestvérig bezárólag- az oldalrokonokat illeti a törvényes gyámság. A törvényes gyám tisztének elnyerését tehát a rokonsági fok dönti el. Ez a mozzanat régi jogunkban is ismeretes, de ott kizárólag az öröklésre hivatott rokonok érdekeinek megóvása volt a cél.:Herczeg:Successio bonorum est causa tutelarum.:/ A gyámság igénylése nem a rokonok közelsége, hanem az öröklés rendje szerint igazodott. Nem köztisztviselés, munus publicum, csupán egy speciális örökjogi jelenség volt a családi vagyon biztosítására. Jelenlegi jogunk szerint -amikor kizárólag a kiskorú személyi és vagyoni érdeke érdeke van előtérben- függetlenül a vagyon eredetétől, a gyámság elnyerésében "a rokonok közelsége dönt. Több hasonló fokú rokon között a gyámhatóság választ."/Gy.t.39.§ és 10470/1945.M.E.sz.r.9.§ /2/./ Viszont a törvényben megállapított sorrendtől a gyámhatóság nem térhet el. A megerősítés megtagadásának csak a törvény adta feltételek fennforgása esetén adhat helyt. Jogerős gyámhatósági véghatározattal tisztében megerősített gyámot, egy

esetleg később jelentkező közelebbi rokon ki nem tarthat, kizárólag a fivér követelheti a távolabbi rokontól a gyámság áttehededését. /: Gy. t. 51. §: / Örökbfogadott gyermekeknél is lehet szó törvényes gyámságról, ha az örökbfogadó szülők meghaltak és nevezett gyám nincs.

Megszűnik a gyámi tisztt a gyám, illetve a kiskoru halálával, a kiskoru teljeskorának elérésével, illetve nagykorusításával, ha a kiskoru örökbfogadás által valakinek szülői hatalma alá kerül, végül a gyám e tisztról való lemondásával, illetve elmozdításával. Elmozdításnak van helye: ha a gyám a kiskoru tartását és nevelését elhanyagolja, erkölcsi-ségét és testi jólétét veszélyezteti, ha vagyontát hűtlenül vagy hanyagul kezeli, ha a kiskoru érdekeinek képviselője elmulasztása folytán kárt okoz, gyámi számadásának beadása körül hanyagsággal jár el.

3./ Rendelt gyámság.

Azon kiskoruk részére; akik nem állanak szülői hatalom, nevezett gyámság, törvényes gyámság alatt, a gyámhatóság rendel gyámot. Ily esetben a gyámhatóság meghallgatja a rokonságot alkalmas és megbízható személy ajánlására vonatkozólag /: Gy. t. 42. §: /. A gyámhatóság segítségére van a gyám kiválasztásában az előljárással is. Tudniillik a halálesetfelvételi iven a gyámügyi esküdt közbejöttével gyámot hoz javaslatba. Minden kiskoru részére külön rendelendő gyám. Több testvérnek rendszerint ugyanazon egy gyámja van. Azok közül, akik a gyámságra törvény-nél fogva vannak hivatva vagy akiket e tisztre ajánlatba hoznak, valaki a gyámi tisztt jutalom nélkül vagy a törvényesnél csekélyebb jutalomért ajánlkozik elvállalni, a gyámságra csak annyi-

ban bír előnnyel, amennyiben a hozzá hasonló jogon gyámmá lehető egyénnel hasonló megbízhatósággal és alkalmassággal bír. /: Gy. t. 76. §: /

Gyámul kirendelhető az állam területén állandó lakással bíró külföldi is. A külföldön lakó magyar honos, csak kivételes esetben és csak belügyminiszteri engedéllyel rendelhető pl. akkor ha a kiskorú is külföldön tartózkodik.

A gyámság megszűnésének okai, illetve módjai ugyanazok, mint előbbinél.

4. Ellenőrző gyámság.

A 10.470/1945.M.E.sz.r.10.§-a értelmében a gyámhatóság a gyám mellé ellenőrző gyámot rendelhet, ha a gyámolt érdeke, vagy a gyámsággal járó vagyonkezelés ezt indokolttá teszi. Nincs helye ellenőrző gyám rendelésének, ha a gyámnevezésre jogosult szülő ellenőrző gyám rendelését végintézkedéssel megtiltotta és ez a hatalom a gyámolt nyilvánvaló érdekeivel nem ellenkezik. Nem lehet ellenőrző gyám az, aki a gyámnak egyeneságon rokona vagy sógora, házastársa testvére, testvére házastársa.

Ha végrendeletben több gyám neveztetett, az árvaszék a gyámi teendők ellátásával és a vagyon kezelésével csak egy személyt biz meg. A többi, megbízást nem nyert gyám ilyen esetben az ellenőrzés jogát gyakorolja és vagyonával a kinevezett gyám után áll az esetleges mulasztás utján bekövetkezett károk megtérítésénél. Ebben a vonatkozásban előfordul a gyámtársi viszony. Szokás ezt a viszonyt segédgyáminak is nevezni. Ha a végrendelet kifejezetten a vagyonkezelésre vonatkozólag nevez meg több gyámot, ezek egyetemlegesen felelősök. A gyámhatóság azonban, ha a vagyon minősége, vagy egyéb körülmények megkívánják vagy

célszerűségi szempontból, a gyámok között a vagyont megoszthatja egyes külön részek szerint, önálló kezelésre. Nevezett gyámok között a vagyon megosztása különösen akkor célszerű, ha a vagyon különféle, egymástól teljesen elütő szaktudást igényel pl. egy földbirtok s egy üzem vezetése. Ilyenkor legtermészetesebb a gyámot azzal megbizni, amely vagyonkezelésnél a legnagyobb jártassággal és szakértelemmel bír. Előfordul, hogy a vagyon terjedelménél fogva nem képes egy ember intenzíven ellátni a kezelést, szükséges a többfelé való tagolás. Megosztás esetében minden gyám természetesen csak a reábizott vagyon kezeléséért felelős. Nem lehet őt felelősségre vonni a gyámotársai által okozott mulasztásokért. Ha a gyámok kizárólag egymás között, magánmegállapodással osztják fel a vagyon kezelését, ez a megállapodásuk csak egymás közt, de nem a gyámhatósággal bír joghatállyal.

Több nevezett gyám közül egy bizatik meg a gyámi teendők ellátásával, aki ilyen megbizást nem nyer, azt ellenőrzési jog és kötelesség és kötelesség illeti s a 73.§ korlátai között ő felelős másodsorban /Sipőcz i.m./ A Gy.t. nem rendelkezik kimondottan arra vonatkozólag, hogy milyen jogok illetik meg az ellenőrző gyámot a gerens gyámmal szemben. A lo.47o/1945.M.E.sz.r.11.§-a kifejezetten megállapítja a feladatát. Eszerint az ő feladata arra ügyelni, hogy a gyám tisztében kötelességszerűen járjon el. Különösen kötelessége a gyámolt vagyónának leltározásánál közreműködni, a gyámhatóságnak haladéktalanul bejelenteni a gyám mulasztását, a gyámolt érdekével ellenkező magatartását és mindenolyan esetet, amelyben a gyámhatóságnak hivatalból kell in-

tézkednie. Az ellenőrző gyámnak joga van a gyámolttal érintkezni, vagyonának kezelését megvizsgálni és a gyámoltnak a gyám kezén levő ingóságait és fontosabb okiratait megtekinteni, valamint joga van követelni, hogy bizonyos esetekben a gyám őt meghallgassa. Mindazon esetekben, amelyekben az ellenőrző gyám a gyámmal együtt felelős, felelősségük a gyámolt irányában egyetemenleges.

A gyámság megszűnésének okai ugyanazok, mint fentebb láttuk.

5./ Ideiglenes gyámság.

Gy.t.69.§-a ideiglenes gyám rendelését arra az esetre engedi, ha a közgyám akadályozva van a 68.§-ban említett halaszthatatlan teendők elvégzésében. A közgyám jár el addig az ideig, míg a 67.§ értelmében a gyámhatóság intézkedése alapján működését megkezdheti. Ezekből a §§-ból nyilvánvaló, hogy a közgyám mellőzésével ideiglenes gyám akkor rendlhető, ha a közgyám szakértelem hiánya, hivatali akadályoztatás, főként képviseleti jog hiánya miatt nem járhat el. A közgyám hatásköre csupán felügyeleti a halaszthatatlan intézkedések megtételére. Ha a hivatottak elmulasztanak ez ügyek jelentését a közgyám ilyen irányu felszólítása ellenére, akkor a közgyám jár el hivatalból és intézkedéseiről s annak okáról a gyámhatóságnak jelentést tesz.

A gyámhatóság ideiglenes gyámot rendelhet még a Gy.t.64.§-a értelmében, ha külföldi Magyarországon kiskorú gyermeket hagy, míg saját hatósága nem intézkedik.

A Gy.t. határozott rendelkezést nem tartalmaz az ideiglenes gyám jogkörére vonatkozólag /csak a gondnokra Gy.t.259.§/. A gondnokra vonatkozó rendelkezések analógiájára az

ideiglenes gyám hatásköre nincsen korlátozva kizárólag csak a személyi ügyekre és a vagyon feletti felügyeletre. Ezekén felül jogosult az ideiglenes gyám halaszthatatlan intézkedések megtételére. Ilyen eset -bizonyos korlátok között- a kiskorú vagyonának elidegenítése. Kuria is ilyen megállapítást tesz, kimondva, hogy jogosítva van a halaszthatatlan intézkedések megtételére. Ily halaszthatatlan ügynek -a törzsvagyon állagának fenntartása elvéből folyólag- vagyon elidegenítése csak akkor lehet, ha a kiskorúak nevelése és tartása miatt ez elkerülhetetlenül szükséges.

6./ Intézeti gyámság.

Gyermekvédő intézetben elhelyezett és annak gondviselése alatt álló gyermekek felett a gyámságot az Intézet szervezeti szabályzatában meghatározott szerv gyakorolja. Ha a gyermekvédő intézet nem a belügyminiszter főfelügyelete alatt áll a belügyminiszter az illetékes miniszterrel együttesen jár el.

Az intézeti gyámság alá került gyermek szülője, a szülői hatalmat és gyámja a gyámi hatalmat az intézeti tartózkodás alatt nem gyakorolja. Az intézeti gyámságot az arra illetékes szerv az intézetbe való beköltözéskor, gyámhatósági kirendelő véghatározat nélkül törvény-alapján veszi át és látja el mindaddig, míg a gyámhatóság másként nem intézkedik, illetve, míg az intézet gondviselése alatt áll. A gyámhatóság a 165.550/1948.B.M.sz.r. értelmében -amennyiben szükségesnek látja- az intézeti gyámot bizonyos ügyekben vagy véglegesen e tiszte alól felmenti és a gyermeket szülői hatalom, vagy gyámság alá helyezheti.

7./ Hivatásos gyámság.

10470/1945.M.E.sz.rendelet 14.§-ának /1/ bekezdése értelmében ha tömegesen merül fel a szüksége annak, hogy alkalmas személy nem léteiben a gyámhatóságnak kell gyámot kirendelnie, hivatásos gyámság szervezendő meg és ennek tagjai közül nevezendő ki gyám.

Eljárással kapcsolatos szabályokat a belügyminiszter rendeletileg fogja megállapítani.

IV. A gyámság alól való felmentés okai.

Gy.t.48.§-a szerint a "gyámság viselése polgári kötelesség, azt a törvényben megállapított esetek és okok kivételével elutasítani nem lehet". Az alant említendő okok fennforgása esetén a gyámhatóság határozza a felmentés körülményei felől, ő dönti el "vajon az ilyen felmentés végleges legyen-e vagy csak azon időre és körülményre terjedjen ki, amely alatt és amely miatt az illető a gyámság viselésére képtelen" /Gy.t.46.§/. A 49.§ felsorolja azokat az eseteket, amelyek fennforgása esetén gyámi tisztük alól felmenthetők a gyámok.

a./ Akik 60. életévüket már betöltötték.

b./ Akik már egy terhesebb vagy két kisebb gyámságot vagy gondnokságot viselnek.

c./ Aki 5 gyermeknek viseli gondját.

d./ A miniszterek.

e./ Országgyűlési képviselők.

f./ Honvédség tényleges tagjai, köztisztviselők, világi papok és tanítók, ha előljáróik bizonyítvánnyal igazolják, hogy állásukkal teendőik a gyámi tisztség teljesítésével össze nem egyeztethetők.

g./ Azon személyek, akik a kiskorú lakhelyétől és birtokától oly távol laknak, hogy a gyámságot csak nagy költséggel és sok nehézséggel viselhetnék.

h./ Gy.t. 50.§-a értelmében a gyámhatóság oly személyeket, akik jelentékeny testi bajban, kedélykórban szenvednek a gyámság alól felmenthet.

i./ Azon gyám, akire e tisztt, mint legközelebbinek vélt rokonra bízott, jogosítva van maga helyett egy később kitudódott köze-

lebbi rokont ajánlani és felmentését kérni.
/Gy.t.51.§/

Aki a ráruházott gyámságot elvállalni nem akarja, tartozik erre vonatkozó okait, azon időtől számítva, amelyben ez tudomására jutott vagy amelyben a gyámhatósági határozat kézbesített, 8 nap alatt a gyámhatóságnak bejelenteni és igazolni /Gy.t.52.§/.

A gyermekek száma alapján történő felmentésnél nem a római jogi elgondolás érvényesül. A törvény intenciója az, hogy a szülő legszentebb kötelessége az, hogy saját gyermekeit ellássa, nevelje. Nem a gyermekek számán van a hangsúly tehát, hanem a nevelés komolyságán és alaposságán. Így nem számíthatók be a nevelésnél a már szárnyukra bocsátott és kereső gyermekek, kizárólag csak a nevelésre és eltartásra szorulóak. Ha a gyermekek száma a gyámnevezés után szaporodik, ezen a címen később is kérhető a felmentés.

A miniszterek és az országgyűlési képviselők mentesítése azon elgondoláson alapszik, hogy az országos ügyek fontosságát elsőrendűségét kidomborítva, ezen személyek semminemű magaánvonatkozásu dolog ne akadályozza az állami fontosságú ügyek intézésében.

Az 50.§ szerint nemcsak a gyámmá való kinevezés alól menthetők fel az e §-ban felsorolt egyének, hanem a már kinevezett gyám ez okok későbbi időben való bekövetkezése esetén utóbb is felmenthetők.

Az 51.§-ban említettekhez, a kinevezett és törvényesen megerősített gyám a fivér kivételével semki által el nem mozdítható, azon címen, hogy közelebbi rokon is van, aki kirendelhető.

Az 52.§ értelmében a kinevezett gyám 8 nap alatt tartozik bejelenteni az árvaszéknél,

ha a gyámságot valamely törvényben biztosított okok fennforgása esetén vállalni nem akarja. A gyámi tiszt viselése elleni tiltakozás a kinevezés tudomásul vételétől számított 8 nap alatt teendő. Így a végrendeletileg nvezett gyám a végrendelet tartalmának közlésétől a törvényes gyám a kirendelő véghatározat kézbesítésétől számított időtartam alatt /8nap/ érvényesítheti kifogásait. Az érdekeltek részéről az egyszerű ok bejelentése nem elegendő, szükséges azoknak kellő igazolása.

Bár a Gy. t. nem ismeri, hogy jogerős ítélettel szabadságvesztésre ítélt gyám e tisztétől megfosztassék, a Btk. 55. és 58. §§ szerint a gyámi tisztet a gyám elveszíti, ha hivatalvesztésre lett ítéelve, vagy mint szabadságvesztésre ítélt gondnokság alá lett helyezve. Rendszerint csak fel van függesztve a gyámi tiszt a szabadságvesztés kitöltésének ideje alatt.

V. Gyámságból kizáró ok.

A törvény egyes személyeket teljesen eltilthat a gyámság viselésének lehetőségétől, másokat csak bizonyos személyek feletti gyámságtól tilt el. A gyámság intézménye ugyanis oly egyének érdekében létesül, akik ügyeik vitelére képtelenek. Szükséges, hogy az állam ebbeli feladatát tökéletesen oldja meg és a gyámi funkciók ellátásával oly egyén bizassék meg, aki erre az élet minden megnyilatkozásában alkalmas. A nőkel szemben fennállott régi korlátokat áttörte a lo.47o/1945.M.E.sz. rendelet. Ez az intézkedés nagyon időszerű is volt, hiszen a nőknek a gyámságból való kizárása anakronizmusként hatott és igen nagy kerékkötője volt annak, hogy épp a legalkalmasabb gyámok, mint a nagyanya stb. gyámi tisztelet ne tölthessenek be. Az anyára nézve már régi jogunk is kivételeket állapít meg. A Gy. t.-ben felsorolt néhány esettől eltekintve egyáltalán nem volt gyámmá nevezhető, még végrendelet útján sem. A francia, porosz, osztrák jog ezeket a korlátozásokat már rég elimiálta.

Jelenlegi jogállásunk szerint gyámságot nem viselhetnek:

a./ Nők gyámságot nem viselhetnek a lo.47o/1945.M.E.sz.rendelet 8.§-ának korlátozásain belül.

b./ Ki vannak zárva a gyámság viseléséből a gyámság és gondnokság alatt állók. Gyámság alatt állónak tekintendők a szülői hatalom alatt állók is. "Gondnokság alatt állás" kifejezése szintén kiegészítésre szorul. Ugyanis kizáró ok gyanánt szerepelnek az elmebetegség

elmegyengeség, siketnémaság. Altalában ki vannak zárva, akik saját ügyeik vitelére képtelenek, noha gondnokság alatt nem állanak.

c./ Akik a szülői hatalom gyakorlásától a Gy.t.22.§ intézkedése szerint vagy valamely gyámság- és gondnokságtól megbizhatatlanság miatt a gyámhatóság által elmozdítottak, gyámságot újból semmi körülmények között nem viselhetnek. Nem lenne célszerű, sőt igen veszélyes lenne az újbóli próbálkozás.

d./A szerzetesek nem vállalhatnak gyámságot szerzetesrendi szabályaik értelmében.

e./A botránys életű egyének, akik a gyámhatóság megítélése szerint erkölcsileg megbizhatatlanok, olyanek az iszakos, kártyás, erkölcstelen életű, concubinatusban élő egyének, akik tolvajlásból, tiltott kéjelgésből élnek.

f./A csőd alatt álló /az 55.987/1908.B. M.sz.r.szerint mivel a közkereseti és betéti társaság ellen elrendelt csőd esetében a társasági tagok ellen a csőd megnyitottnak nem tekinthető, ezért a társaság tagjai az általuk viselt gyámi tisztától el nem mozdithatók. Csorna i.m./

g./ Végül nem viselhetnek gyámságot, akik hamis vagy vétkes bukás, vagy amennyiben a törvény mást nem rendel, más büntett miatt elítéltek, habár büntetésüket kiállották is. Az e § pontját az 1880:XXXVII.t.c.25.§-a hatályon kívül helyezte és helyette az 1878:V.t.c.54-59§-a alkalmazandó. Ennek értelmében azok, akik szabadságvesztés büntetésre vannak ítélve gyámi tisztüket csak arra az időtartamra veszítik el, ameddig a hivatalvesztés büntetés szól. A büntetés kiállása után az elkövetett bűncselekmény miatt tovább ki nem zárható.

A most felsorolt esetekben vannak olyanok,

melyek fennforgása esetén a gyámrendelés ab ovo semmis. Ugy tekintendők, mintha létre sem jöttek volna. Ilyen esetek a cselekvő képtelenek gyámul való rendelése. A 45.§ értelmében azon személyek, akik, olyan helyzetbe jutottak, melyek őket gyámság vagy gondnokság viselésére képtelenné teszik, ebbeli tisztüktől a gyámhatóság által, amint annak ily körülmények tudomáára jutnak, felmentendők. Ilyen eseteket kötelesek a rokonok, községi előljáróságok, ill. maguk a gyámok bejelenteni a gyámhatóságnak.

A Gy.t. 44.§ a.pontja értelmében gyámságot nem viselhetnek azok, akiket a szülők kizártak. Ez a kizárás bármely alakban, -de a személyre vonatkozólag minden kétséget kizáróan- történhetik.

Nem lehet gyám az, aki vagy akinek házastársa, szülője, gyermeke, vagy testvére a kiskorúval perben áll. A Gy.t.30.§-a, melynek értelmében a gyám nem menthető fel csupán eseti ügygondnok rendelendő az ügy lefolytatásának tartamára. A fenti szabály alkalmazása nem is célszerű, mert sokszor egész jelentéktelen per kizárná a gyámot gyámi tisztéből. Ezért a Gy.t. 41.§-a a gyámhatóságra bizza, hogy mily per esetén zárassék ki a gyám.

Ákik, ill. akiknek az előző bekezdésben megjelölt valamelyik rokona és a gyámolt között az utóbbiak személyes állását vagy vagyonát érintő vitás kérdés forog fenn, nem viselhetnek gyámságot. Ilyen vitás eseteknek tekinthető a fennálló hitelezői viszony, érdekellentét, valamely örökség megosztásánál vagy egyéb vagyoni jellegű viszony rendezésénél az érdekeltek között fennforgó nagyfoku személyes ellenszenv.

Az 1869:IV.t.c.13.§ és az 1871:XXXIII.t.c.16.§-a értelmében bírák és ügyészek csak számadásmentes és hatóságok előtti képvisellettal nem járó gyámságot vállalhatnak.

Gy.t.47.§-a szerint nagykoru testvérek kiskoru testvéreik felett csak akkor viselhetnek gyámságot, ha közöttük az örökség vitássá nem vált, vagy a vitás kérdés elintézését nyert.

1930:XVIII.t.c.26.§-a kimondja, hogy összeférhetetlen a törvényhatósági bizottsági tagok számára pénzért, akár mint gyámoknak is, hatóságoknál eljárni.

VI. Gyámi tisztségbe való beiktatás.

A Gy.t.66.§-a értelmében a gyámság csak gyámhatósági intézkedés alapján vehető át. A gyámhatósági funkció abban áll, hogy a szülői hatalomban megerősít, a nevezett gyámokat megerősíti, ha kizáró ok ellenük fenn nem forog, az ő általa kiválasztott gyámot pedig kirendeli. Lényegében mindkét funkció egy -a hangsúly a gyámrendelő véghatározat átvételén van- mégis különbség is mutatkozik a kettő között, amennyiben a megerősítést csak a törvényben meghatározott esetekben lehet megtagadni, míg a kirendelésnél a gyámhatóságnak tágabb tere van.

Régibb jogunk szerint az apa és az anya tisztébe ipso iure lépett. A francia jog szerint a végrendeleti gyámok minden megerősítés nélkül lépnek tisztükbe. Az osztrák jog szerint ünnepélyes fogadalmat tartoznak tenni és ezen felül hatóságilag megerősítendők. Ná- lunk sem a régi, sem az új gyámügyi törvények nem kívánják meg az esküt vagy fogadalmat. A gyámhatóság a gyámkirendelő véghatározatát és a Gy.t.egy kivonatos példányát elküldi a kirendeltnek és ha az a kézbesítéstől számított záros határidőn belül kifogásait nem érvényesíti, a gyámrendelés jogerőssé válik. Ha elfogadható okot felhozni nem tud vagy a Gy.t.43. 44.§§-ban felsorolt esetek egyike sem alkalmazható, a vonakodót birsággal sújthatja a gyámhatóság. A kiszabott összeg másodszor ki nem róható, sem szabadságvesztés büntetésre át nem változtatható.

A Gy.t.67.§-a alapján egyedül a nevezett gyám teheti meg, hogy ellátja a halaszthatatlan teendőket a gyámhatósági megerősítés előtt

is. A Gy.t.68.§-a szerint azon időig míg a gyám gyámhatósági megerősítést ill.kirendelést elnyeri, a halaszthatatlan teendők ellátásában a közgyámot bizza meg a gyámhatóság. Joga van a gyámhatóságnak 69.§ alapján fontos esetekben a közgyám mellőzésével ideiglenes gyámot nevezni. Ugyanis a gyám kirendelést esetleg hosszabb tárgyalások, kihallgatások késleltethetik. AMt javaslat eltörölné a különbséget megerősítés és kirendelés között, helyükbe az ünnepélyes fogadalomtételt iktatván.

VII. A gyámi hatáskör.

Régi jogunk értelmében a gyámok elsőrendű kötelessége a gyámolt vagyonának kezelése és annak a lehetőség szerinti megtartása. Később mindinkább térthődít az az irányzat, amely a kiskoru személyéről való gondoskodást helyezi előtérbe. Gy.t.90.§-a is ilyen értelemben beszél, amikor kimondja, hogy a gyám köteles arról gondoskodni, miszerint a "kiskorúak képességük és vagyoni viszonyaik alapján nyerjenek kiképzést illetőleg munka és keresetképességet." A gyámot egyebekben a kiskoru nevelése körül ugyanolyan jogok illetik meg -kisebb korlátozásoktól eltekintve- mint a szülőket. A Gy.t.10.§-a engedelmességre kötelezi a gyermeket gyámjával szemben, aki, ha az házában nevelkedik a házfegyelmet is gyakorolhatja felette. Vagyontalan kiskoru érdekében köteles minden szükséges intézkedést megtenni, hogy létfenntartása biztosítva legyen addig is, míg önmaga képes gondoskodni önmagáról. Ha a kiskoru gyámja akarata ellenére akar szolgálatba lépni vagy ha a rokonok ellenzik és a gyám beleegyezik, a kérdést a gyámhatóság dönti el. Ha a nevelés vagy a taníttatás kérdésében a gyám és a rokonok között nézeteltérés merülne fel vagy ha a 16. életévét meghaladott kiskoru a gyám és a rokonok megállapodásával nem ért egyet, vagy ha a taníttatás és nevelés költségei a kiskoru vagyont aránytalanul megterhelnék -esetleg a törzsvagyont vennék igénybe- a Gy.t.91. és 113.§§ értelmében a gyámhatóság jóváhagyása kieszközlendő. Ha a gyám hozzájárul az állásvállaláshoz, kötelessége gon-

doskodni arról, hogy a kiskoru csak olyan helyen vállaljon szolgálatot, ahol sem agyagi sem erkölcsi romlás veszélyének kitéve nincs. Köteles a munkásvédelmi rendelkezéseket szem előtt tartani. A már egyszer szolgálatba lépettkiskorut akarata ellenére a szolgálattól el nem vonhatja, a kiskoru gyámja beleegyezése nélkül munkahelyét el nem hagyhatja.

A gyám tartozik a kiskoru egészségének testi épségének fenntartása felett szigoruan őrködni, betegség esetén gyógykezeltetni /Gy.t.92.§/.

A gyám a gyámoltat csak gyámhatósági jóváhagyás mellett adhatja örökbe /Gy.t.113.§ 3./ Az állam kötelék ből való kivállást és külföldön való letelepedést is kizárólag gyámhatósági jóváhagyással eszközölheti a gyám. Az 1889:VI.22.§-a értelmében a kiskoru csak gyámja hozzájárul sával léphet a hadsereg kötelékébe. Ugyancsak a gyám beleegyezése szükséges a kiskoru házasságkötéséhez a H.t. 8.§-a értelmében. A H.t.19.§-a házassági akadályt állapít meg a gyámolt és a gyám, illetve ennek leszármazói között mindaddig, míg e viszony fennáll.

VIII.A gyám képviseleti joga.

A gyám képviseleti joga általában egybeesik azzal a jogkörrel, amelyet a szülői hatalmat gyakorló szülő törlt be. Különbségek legnagyobbbrészt a vagyonjog körében mutatkoznak. Azokban a legszemélyesebb ügyekben, melyekben a szülő sincs jogosítva eljárni, a gyám sem járhat el. Gy.t.87.§-a szerint a gyám képviseli a kiskorut minden peres és azon nem peres ügyben, melyben a képviselet nincs kizárva. Kivételt képez a gyámolt házassági pere, melyben a H.T. 69.és 86. §§ szerint csak a kiskoru személyesen áll perben. A bíróságok kötelesek a 4o.662/1886.I.M.sz.rendelet értlmében olyan polgári perek folyamatba tételéről, amelyben a kiskoru akár felperes, akár alperesként van érdekelve, az árvaszéket értesíteni. Ezen rendelkezésnek az a célja, hogy az esetleges utbagazítást a gyámhatóság a gyámnak megadhassa, a céltalan perlekedéstől a kiskorut megóvhassa. Az 54.600/1925.I.M.sz.rendelet viszont büntető pereknél csak a szülőt vagy gyámot vétkeinek kimondó ítelet közlését rendeli el.

Gy.t.89.§-a értelmében a gyám meghatalmazott utján is eljárhat. Nem gyakorolhatja azonban gyámi tisztét olyankor meghatalmazott utján, ha a gyámolt házasságát kell beleegyezés, vagy ha gyámoltját örökbeadja /Csorna idézett műve/. Ha meghatalmazott utján gyakorolja a gyám jogait, az alkalmazott személy hibáiból eredő káróért felelős. Ügyvédi költséget bírói uton állapítanak meg.

Kérdéses probléma, hogy korlátozhatja e az árvaszék a gyám jogkörét az árvaszéki ügyész megbízásával, hogy a bíróságoknál bizonyos in-

tézkedést megtegyen. A vélemények e kérdésben igen eltérőek. Igaz, hogy a Gy.t.nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely a gyámhatóságot ily korlátozások megtételére felhatalmazza, azonban mivel célszerűségi szempontokról van szó és mivel az ügyészt csak mint eseti ügygondnokot alkalmazza a gyámhatóság, e korlátozás megállhat.

IX. A gyámi vagyonkezelés.

Régi jogunk szerint a gyám maga kezelte gyámoltja vagyonát minden hatósági ellenőrzés nélkül. Az egyedüli megszorítás az volt, hogy az ingatlan vagyont nem idegeníthette el. Gy. t. igen gyökeres változást hoz, amennyiben a gyám elsősorban is szigorubb ellenőrzés alá kerül. Azon gyámot, aki nem áll a gyámolttal oly bensőséges kapcsolatban, mint amilyen a szülő és gyermeke között fennáll, a számadás fokozott kötelessége terheli. Ez a számadási kötelezettség kiterjed mind az ingó, mind az ingatlan vagyona. A gyám vagyonkezelése alól ki van vonva:

- a./ az a vagyon, melynek kezeléséből a gyámot az örökható vagy ajándékozó zárta ki;
- b./ amely vagyon kezelését még a szülők vagy a gyámhatóság bizta külön gondnokra;
- c./ özvegyi jog címén az anya haszonélvezetében álló vagyon;
- d./ a gyámhatósági kezelés és őrizet alatt álló értékpapírok, adóslevelek, ékszer, stb.;
- e./ a gyámoltnak oly keresményei, melyeket sajátmagáról gondoskodva, munkája szolgáltatása útján szerez /Kolosváry i.m./

A gyámolt vagyona kezelésének módja tekintetében a gyámot több korlátozás köti. Azok a cselekvések, melyeket a Gy. t. kifejezetten tiltott a kiskorú vagyona tekintetében, a következők:

Nem köthet a gyám olyan jogügyleteket, melyben visszeteher nélkül van kötelezve a kiskorú vagy amelyben ellenszolgáltatás nélkül mond le jogokról; kezességet egyáltalán nem vállalhat. /:Jogában áll a gyámhatóság jóvá-

hagyása mellett a szegény rokonok segélyezése, kisebb alkalmi ajándékozások eszközzése.:/

Ingyatlan vagyon kezelését illetően a gyám korlátozva nincsen. Némi megszorításként jelentkezik a Gy.t. 107.§-a, melynek értelmében a gyám, vagy gondnok köteles vigyázni, hogy a törzsvagyon értékében, s a jövedelmezőségben kárt ne szenvedjen. Rendszerint köteles a gyám haszonbérbeadni gyámoltja ingatlanát. A haszonbérbeadás a legtöbbet ígérő javára történik vagy nyilvános árverésen vagy ujságbeli felhívás útján. Gy.t.108.§-a szabadkézből csak előzetes gyámhatósági engedély mellett engedi kiadni az ingatlan. Ha a gyám kétszeri árverésen eredménytelenül próbálkozik a birtok haszonbérbeadásával, gyámhatósági engedéllyel a birtokot házi kezelésben tarthatja. Ilyen esetben a gyámnak kellő gazdasági felszereléssel kell rendelkeznie. Házi kezelésben tartandó az ingatlan, ha a kiskorú nagykorúságát a közeljövőben eléri /gy.t.108.§/. A Gy.t.73.§-a szerint a gyám tartozik biztosítani gyámoltja házingatlanát tűzkár ellen. A biztosítás elhagyása csak gyámhatósági jóváhagyás mellett történhetik. Ugyancsak gyámhatósági engedéllyel eszközölhet a gyám új beruházásokat, építkezéseket stb. /:Gy.t.133.§:/

Régi jogunk értelmében csak végszükség esetén adhatta el a gyám gyámoltja ingatlanát. Gy.t.265.§-a megengedi abban az esetben is, ha az eladás a kiskorú előnyére szolgál. Az előnyös helyzetnek és célszerűségnek elbírálását nem a bíróság, hanem a gyámhatóság eszközli. Egyébként is az ingatlan elidegenítése a Gy.t.113.§ 9. pontja értelmében csak a gyámhatóság engedélyével történhetik meg. Az elidegenítés a hivatalos becsübizonyítványban feltüntetett forgalmi értéken történik. Ez alá az

érték alá csak akkor szállhat a gyám /:különben az árvaszék is csak abban az esetben engedélyezi:/ ha az ingatlan súlyos elértéktelenedés veszélyének van kitéve /:pl.egy bedőléssel fenyegető ház:/. Kölcsönt, váltókötelezettséget, ha az a törzsvagyron megterhelését jelenti, kizárólag árvaszéki jóváhagyás mellett vehet a gyám, még abban az esetben is ha az a kiskorú nevelése és tartása érdekében elengedhetetlen. Ugyszintén korlátozva van a gyám vagyonszerzés tekintetében is, amennyiben a Gy.t.113.§ 9.pontja kimondja, hogy a gyám gyámhatósági bejegyzés nélkül nem szerezhethet semmilyen utón ingó vagy ingatlan vagyont. Ingatlan vásárlása hitel igénybevételeivel csak akkor történhetik, ha a biztos fedezet megvan a kölcsönvett tőke és kamatai megfizetésére /Gy.t.266.§./. A gyám nem igényelhet általános felhatalmazást ingatlanok vásárlására a gyámhatóságtól, bírói árverésen való vételre igen /Sipőcz i.m./. Ingyenes jogügylettel szerezhethet a gyám gyámoltja javára ingó dolgokat gyámhatósági jóváhagyás nélkül is, ingatlant ellenben nem. A Kuria szerint ingatlant is szerezhethet a gyám gyámhatósági jóváhagyás nélkül is gyámoltja javára, a gyakorlat azonban mást mutat. Tekintve, hogy a telekkönyvi hatóság átírás előtt az ajándékozási szerződést a gyámhatósághoz jóváhagyás végett megküldi, nem érvényesül a gyakorlatban a Kuria állásfoglalása. Annál is inkább helyes a gyakorlatnak ez a megnyilatkozása, mivel a gyámhatóság vizsgálat és kritika tárgyává teheti az ügyet. Vizsgálja nem lappangó az ajándékozás mögött illegalitás pl. a hitelező kijátszása. Tisztázza továbbá az ajándékozott ingatlan terhelt vagy tehermentes voltát. Örökséget, hagyományt csak gyám-

hatósági jóváhagyással fogadhat el a gyám /Ö. e.71.§/. Mikor a gyám nyilatkozik a hagyatéki tárgyaláson a közjegyző előtt a hagyaték kérdésében, nyilatkozatát a gyámhatóság jóváhagyásától feltételezetten teszi.

Ingók kezelésére a következő szabályok az irányadók: A gyám a készpénzt tartozik késelelem nélkül a gyámpénztárba befizetni és ott kezeltetni. Ha kellő időben befizetési kötelezettségének eleget nem tesz a Gy.t.103.§-a értelmében 8 % -os kamat fizetésére kötelezhető. A gyám csak annyit tarthat kéznél a kiskoru készpénzből, amennyi a mindannapi élet, üzlet, gazdaság folytatásához, a kiskoru neveléséhez elengedhetetlenül szükséges. A kiskoru ékszerei drágaságai, értékpapirjai, arany- ezüstneműi rendszerint a gyámpénztárban őriztetendők, kivételes esetben gyámhatósági engedéllyel a gyám átveheti a gyámolt használatára. Üzletet, ipari, kereskedelmi üzemeket szintén az ingók közé soroljuk. A Gy.t. úgy rendelkezik ezekre vonatkozólag, hogy üzletet nyitni, fenntartani vagy megszünetetni csak gyámhatósági engedéllyel lehet /Gy.t.113.271. §§/. Az üzletet vagy maga a gyám vezeti vagy üzletvezetőt alkalmaz. Akár üzletvezető alkalmaz, akár maga vezeti az üzletet, az üzleti tőkét kizárólag az üzlet keretén belül használhatja; nem eszközölhet könnyelmű manipulációkat, tőzsdei játékokban nem vehet részt stb. A törvény a vagyonkezelés módját pontosan meghatározza, ott ahol törvény nem rendelkezik vagy ahol hézagos, a gyámhatóságra van bízva a kiskoru érdekének szemelött tartása mellett az intézkedés. Általában gyámhatósági jóváhagyás szükséges a következő esetekben:

a./ ha a gyám a kiskoru nevelése, tartása, kiképzése érdekében a törzsvagyon állagához

akar nyulni;

b./ a kiskoru házassági szerződéséhez;

c./ a kiskoru részére nyitandó ipari, kereskedelmi üzlethez vagy ilyenek átvételéhez és megszüntetéséhez;

d./ ingatlan vagy tőkebefektetésül szolgáló ingó vételéhez, egyébkénti szerzéséhez tőkepénz felvételéhez, engedményezéséhez, zálogjogi lekötéshez, törléshez;

e./ új építkezéshez vagy új üzletfelszerelés létesítéséhez;

f./ ingatlan bárminő elidegenítéséhez, terheléséhez, ha azok által a kiskoru vagyona csökkenne vagy az azokban vállalandó kötelezettségek a kiskoru vagyonának rendszerinti évi jövedelméből fedezetet nem nyernének;

i./ cégvezetői meghatalmazáshoz;

j./ ha a gyám az épületek tűzkár elleni biztosítását mellőzni akarja;

k./ véül, hogy a gyám ezen minőségében váltói kötelezettséget vállalhasson /Kolosváry i.m./.

A gyám tartozik a vagyon kezelése körül a családapá gondosságával eljárni és az olyan károkért, amit cselekvés, mulasztás vagy éppen vétkes hanyagság által okoz, vagyonilag is felelősség terheli.

X. Gyámi számadás.

A gyám tartozik a Gy.t.98.§-a értelmében tiszte átvételekor a kiskoru tulajdonát képező s kezelés és megőrzés végett neki átadott ingóságokat leltárba leltárba foglalni, helyesebben az illetékes közeg leltározásánál személyesen jelenlenni. Az Ö.e.2.§-a alapján az érdekelt kiskorúak hagyatéki ingói hivatalból leltározandók. Ez a leltár -amely az örökhatározott tilalma ellenére is elkészítendő- alapja a gyámi elszámolásnak. Benne részletes pontossággal felsorolandó a kiskoru minden ingó és ingatlan vagyona.

A vagyonkezelő gyám elszámolásra van kötelezve. Ezen kötelezettség alól őt a hagyományozó és ajándékozó sem mentheti fel. Kivételesen e kötelezettség alól az apa és az anya /:ujbóli férjhezmeneteléig:/, akik a kiskoru vagyont számadás kötelezettsége nélkül kezelhetik. A számadásnak 2 csoportját különböztetjük meg: 1./ Időközi vagy rendes évi számadás és 2./ végszámadás.

1./ Rendes évi számadás. Csorna alapján a számadás fő kellékeit három csoportba sorozhatjuk:

a./ Felsorolandók a bevételek kellően igazolva, okmányokkal alátámasztva. Kitüntetve az elmúlt évi maradványösszeget, béreket, kamatokat, a házi kezelésben levő birtok jövedelmét, stb.

b./ Ugyanigy részletezve a kiadások kellően okmányolva. Felsorolni a tulkiadás maradványait, tartozástörlesztést, kamat- és adótartozást s egyéb kiadásokat.

c./Ezek figyelembevételével elkészítendő a mérleg.

A Gy.t.75.§-a a gyámot vagy a kiskorú vagyonát kezelő gondnokot kötelezi a számadás beadására. Ha a vagyon több gyám vagy gondnok között van megosztva, mindegyik saját személyében, az általa kezelt vagyონrész kezeléséért felel. A számadás, bevételek és kiadások szerint csoportosítva, úgy készítendő, hogy abból a vagyon kezelése bármikor megállapítható, megvizsgálható legyen. Egy 1907-ből való belügyminiszteri rendelet mintát közöl a feljegyzések egyöntetű kezelése érdekében, de ennek szemelött tartása nem feltétlenül kötelező. Aki nem rendelkezik a feljegyzések vezetése és az elszámolás elkészítése körül kellő jártassággal, kiadási és bevételi okmányait összegyűjtve az elszámolást szóban tehti meg a Gy.t.120.§-a szerint. Ennek értelmében a közgyám, községi jegyző a hozzájuk forduló gyámot a bemutatott okmányok alapján szóban számoltatja el és az aktusról jegyzőkönyvet vesznek fel. A felvett jegyzőkönyvet a rokonok észrevételeivel s az elszámolást igazoló okmányokkal a gyámhatósághoz küldi be. A felelősség természetesen ez esetben is a gyámon, illetve a vagyonkezelő gondnokon van. A Gy.t.118.§-a előírja, hogy az elszámolásnak minden évről külön-külön kell megtörténnie. A tisztét évközben átvevő gyám, csak az átvétel idejétől a naptári év végéig számol el. A Gy.t.121.§-a előírja, hogy a nagyobb számadás beterjesztésének február végéig meg kell történnie. E terminus egy ízben két hónappal meghosszabbítható, de április végén túl nem nyújtható. Kisebb számadások január 31.-ig adandók be jóváhagyás végett, amelyek szintén meghosszabbíthatók egy ízben

egy hónappal. A kisebb és nagyobb számadás közötti disztinkció nem mennyiségi, hanem minőségi értelemben használatos s azt a gyámhatóság állapítja meg. Ha a meghatározott időben a gyám vagy gondnok nem tesz eleget elszámolási kötelezettségének a Gy.t.124.§-a alapján a gyámhatóság elé idézendő, figyelmeztetendő mulasztásának pótlására. Amennyiben e kísérlet eredménnyel nem jár a 128.§ pénzbüntetés kiszabásának a lehetőségét állapítja meg. Ha még ez sem vezetne eredményre, a gyámhatóság a hanyag gyámot vagy gondnokot el is mozdíthatja és a kinevezett új gyámot, esetleg az árvaszéki ügyészt utasítja a számadási per megindítására a tisztétől megfosztott gyám, gondnok ellen. Büncselekmény fennforgásának alapos gyanúja esetén, a tényállás ismertetése mellett, megkeresi az illetékes büntető bíróságot. Az árvaszék a Gy.t.126.§-a szerint a veszélyeztetett összeg erejéig a számadási per megindításával és a büntetőbíróság értesítésével egyidőben biztosítási eljárást is folyamatba helyezhet. Ingókra a bíróság, ingatlanokra a telekkönyvi redtartás szerint eszközrendelő előjegyzés útján történik a biztosítási eljárás.

A számadás alapja a leltár, tárgya a bevételek és kiadások. A leltárban a gyámi tiszt átvétele alkalmával összeirt s átvett vagyonmennyiség szerepel. Ennek a megőrzéséről, kezeléséről, használatáról és a lehetőség szerinti gyarapításáról számol be a gyám évenként a gyámhatóságnak.

A Gy.t.271.§-a kimondja, hogyha a vagyon tárgyai között gyári, ipari, kereskedelmi üzletek szerepelnek, a számadáshoz mérleg is csatolandó. A mérleget és az üzleti könyveket szakértőkkel felülvizsgáltathatja,

ellenben nincs joga az üzlet könyveit és az ügyviteli számadást bemutatásra bekövetelni.

A bevételt és kiadást igazoló okmányok lehetnek elismervények, nyugták, stb. Az olyan tételeknél, amelyeknél technikai okokból a kellő okmányokkal való igazolás nem eszközölhető, meghallgatandó a serdült kiskorú és a rokonok a kiadások összegének valódisága felől. Amennyiben a rokonok észrevételt nem tesznek az elszámolásra vonatkozólag, a gyámhatóság által nem kifogásolható. A serdült kiskorú meghallgatását törvényes rendelkezések értelmében a gyámnak kell eszközölnie s erről a számadás kapcsán írásbeli nyilatkozatot ad. Ha ez nem történt volna meg a gyámhatóságnak saját hatáskörében pótlólag kell megtenni ezt. A gyámhatóság a rokonokat is maga elé idézheti és kihallgathatja a számadásra vonatkozólag. A Gy.t. 275.§-a szerint az elszámolás számszaki felülvizsgálás végett a számvevőségnek, amennyiben jogi vonatkozású dolgok merültek fel benne az árvaszéki ügyésznek adandó ki véleményezés végett. Sőt némely esetben pl. nagyobb üzemmel kapcsolatos bonyolult elszámolásnál szakértő is alkalmazható. Törvényes szabályozás szól a szakértő díjazásáról, annak mértékéről és alkalmazásának módjáról.

A gyámnak jogában áll gyámoltja érdekével kapcsolatos intézkedései közben felmerült készkiadásokat a bevételből levonni. Bár a gyámság intézménye állampolgári kötelesség, a Gy.t. 79.§-a módot nyújt arra, hogy a dolgot lelkiismeretesen végző gyám a gyámolt jövedelméből bizonyos összeget kaphasson jutalom fejében. A Gy.t. alapján 3 fajta jutalmat különböztetünk meg: 1./ rendes /:évi elszámolással kapcsolatos: /, 2./ rendkívüli,

3./ végjutalom. A jutalom megállapításának a rendes kiadások levonása után megmaradó tiszta jövedelem képezi az alapját. A tiszta jövedelem ló %-ánál többet nem igényelhet a gyám. Az általános az 5 %. A megállapítandó jutalom bizonyos maximumot túl nem haladhat. A jutalmat a fél kérelmére /:csak kérelemre hivatalból nem kínálható fel:/ a gyámhatóság állapítja meg s döntéséről az érdekelteket véghatározatban értesíti. A véghatározat ellen jogorvoslatnak van helye.

A számadási maradvány a Gy.t. 1o2.§ értelmében a gyámpénztárba fizetendő, azonnal aszámadás benyújtásakor. Ez alól a kötelezettség alól igen méltányos esetben, kivételesen adhat engedélyt a gyámhatóság. A rendelkezésnek eleget tenni vonakodó gyám az összeg 8 %-ának kamatként való befizetésére kötelezhető.

Ezek után az árvaszék érdemben dönt és ha elfogadja az elszámolást, megadja a felmentést a gyámnak vagy vagyonkezelő gondnoknak az illető évre vonatkozólag.

2./ Végelszámolás. Végelszámolással találkozunk a kiskorúság megszűnésekor, illetve a gyámi tisztt megszűnésekor. A rávonatkozó szabályok általában megegyeznek az 1./ alatt mondottakkal. Figyelemre érdemes eltérést észlelhetünk azonban a gyámnak, illetve a vagyonkezelő gondnoknak a felmentésére vonatkozó rendelkezéseknél. A gyámi tisztt megszűnése alkalmával beadott, bemutatott elszámolásra ugyanis nem a gyámhatóság adja meg a felmentést, hanem az önjoguvá vált kiskoru, vagy a kiskoru halála esetén annak jogutódai. A végelszámolás és a felmentés megadása magánjellegű aktus lévén, az önjoguvá vált kiskoru el is tekinthet az elszámolás

bemutatásától. Tekintve, hogy az árvaszékot másodlagos felelősség terheli a kiskoru vagyónát illetően, a Gy.t. és kuriai gyakorlatunk módot nyújt arra, hogy a gyámhatóság per útján is kikényszerítse a volt gyámtól a számadást. A gyámhatóságnak érdeke /:Gy.t.137.§ :/ hogy esetleges -a gyámi vagyonkezelés körül később keletkező- jogviták eldöntése érdekében a gyám, tisztének megszűntekor is eleget tegyen elszámolási kötelezettségének.

Az elszámolással kapcsolatban említés történt a gyámpéztárról. A gyámpénztári kezelés fontosságára való tekintettel, pillantsunk bele annak a kiskorúak érdekében kifejtett munkájába. A Gy.t.102.§-a kimondja, hogy a gyám csak annyi készpénzt tarthat magánál a kiskorú vagyónából, amennyi a nevelés, gazdaság, ipari- vagy kereskedelmi üzem folytatásához szükséges, a többi a gyámpénztárban helyezendő el. A szülői hatalmat gyakorló atya vagy anya a kiskorú készpénzét maga kezelheti a Gy.t.18.§-ában foglalt biztosítási intézkedések megtétele mellett. Ezzel szemben a gyám a Gy.t.100.§-a értelmében tartozik az ékszereket, drágaságokat, értékpapirokat, készpénzt, adóslevelet és fontos okiratokat a gyámhatóság útján a gyámpénztárba helyezni. A Gy.t. 286.§-a szerint a gyámolt pénzei és értékei kizárólag csak a gyámsági idő tartama alatt, és csak az illetékes gyámhatóság gyámpénztárában kezelhetők. Ezért ha más gyámhatóság válik illetékesé a kiskorú felett, az idézett törvényszakasz alapján az értékek átutalandók. A gyámpénztári kezelés két irányú lehet: 1./rendes kezelés; 2./letéti kezelés. /:Kohányi i.m.:/1./Rendes kezelésbe azok az értékek veendő, melyeket az árvaszék rendes kezelésre a gyámpénztárba utal. 2./Letéti kezelésnél az

árvaszék valamely értéket, bizonyos hivatalos cselekmény folytán, további intézkedésig, ideiglenesen helyez el a gyámpénztárban. Az 1885: VI.t.c.elrendeli, hogy a gyámpénztárnak a kezelése alatt álló, összegyűlt pézkészletet ki kell helyezni: 1.valamely jóhitelű pénzügyintézetbe; 2.ovadékképes, jókamatozású értékpapirokba; 3. a Gy.t.289.§-ában előirt biztosítékok mellett kölcsönökre; 4. végül kamatozó letétként postatakarékpénztárba. Az így különböző helyekre kihelyezett pénzütekek átlagkamatát a gyámhatóság teljesülésben hozott határozattal elfogadja vagy elutasítja. A befolyt kamatok, a kezelési költségek levonása után, gyámhatósági intézkedésre a kiskorúak kiutalványozhatók. Ha a kiskorú illetve annak t.képviselője az év végéig fel nem vette az esedékes és kiutalt kamatot, a Gyámpénztári Utasítás 80.§-a értelmében azok tőkésítendőek.

A gyámpénztári kezelésben levő értékeknek a jogosult részére való kiutalványozása, gyámhatósági utalványozó határozat alapján lehetséges. Történhet az utalványozás meghatározott összegre, vagy a kiskorú minden értékére, készpénzére, kamataival együtt. Ha a gyámolt önjogúvá vált a Gy.t.292.§-a alapján tőkéje és pénzütekei a nagykorúság elértével azonnal; a gyámságnak más okból való megszűnése esetén 3 hónap alatt kiutalványozandók és kiadandók. Azonban, ha a kiskorú ismeretlen helyen tartózkodik, vagy a nagykorúság elértét kimondó véghatározat kézbesítésétől számított 6 hónap alatt a pénzt, pénzütekeket fel nem veszi, tartozik a gyámhatóság azokat bírói letétbe helyezni.

A gyámpénztárak kezelik a gyámhatósági bírságpénzeket. /:Gy.t.192.§:/ A Gyámpénztári

Utasítás 36.§-a külön számlát nyittat a bír-
ságpénzek főkönyvi nyilvántartására.

Minden év végén rendes évi számadásra kö-
teles a gyámpénztár. A számadás a gyámhatóság
teljes ülésében hozott jelentésével együtt
az illetékes törvényhatósági bizottsághoz ter-
jesztendő. A Gy.t.300.§-a elrendeli, hogy a
számadás kapcsán készült mérleg a belügyminisz-
terhez felterjesztendő felülvizsgálat végett.

XI. Gyámság megszűnése.

A gyámi tiszttel megszűnésének a következő általános két kategóriáját különböztethetjük meg:

I. a gyámságnak egyszersmindenkorra való megszűnését;

II. a gyámság további fennmaradása mellett a gyám e tisztének megszűnését.

I.a./ A gyámolt halála vagy holtta nyilvánítása.

b./ Teljeskoruvá válása vagy nagykorúsítása.

c./ Szülői hatalom alá jutása, ha pl. a gyámoltat örökbecfogadják, vagy a felfüggesztett szülői hatalmat újból visszaállítják.

II.a./ Megszűnik, a gyámság a gyám halála vagy holtta nyilvánítása után.

b./ Ha a gyám gondnokság alá kerül. Itt említendő meg, hogy a szabadságvesztés büntetését töltő gyám, e tisztét csak az esetben veszti el, ha ily címen gondnokság alá helyeztetett.

c./ A Btk. 55. és 58.§-a értelmében a gyámi tisztet elveszíti az a gyám, akit hivatalvesztésre ítéltek. A szülői hatalmat gyámkorló atya büntetésének kiállása után ipso iure visszanyeri szülői hatalmát.

d./ Ha a házasságon kívül született gyermek anyja nagykoruvá válik és a gyermek az ő szülői hatalma alá kerül.

e./ Végül, ha a gyámhatóság a gyámot e tisztétől felmenti vagy elmozdítja./:A gyámhatósági felmentés egyes eseteit külön sza-

kaszban vizsgáltuk.:/ Ezen kívül felmentést ad a gyámhatóság, ha a gyám tiszte viselésére képtelenné válik, ha az időtartam, melyre rendeltetett eltelt és egyéb méltányosnak ítélt körülmények fennforgása esetén.

Elmozdítás utján szűnik meg a gyám e tiszte, ha kötelességellenesen jár el, ha a kiskoru tartását nevelését elhanyagolja, erkölcsiségét és testi jólétét veszélyezteti, ha vagyont hűtlenül vagy hanyagul kezeli, ha a kiskoru érdekei képviselőjének elmulasztása folytán kárt okoz, gyámi elszámolása körül hanyagul jár el, stb. A Gy.t. 43.§ e.pontja az elmozdítást büntetőjellegűnek minősíti. Az elmozdítás ügyében az árvaszék -bárki által történt feljelentés alapján- hivatalból jár el. Súlyos vádak alapos gyanuja esetén a gyám e tiszte még az eljárás még az eljárás tartama alatt fel is függeszthető. Az árvaszék a gyámi tiszttől való megfosztást véghatározatban mondja ki. Az igazságügyminiszter 54.600/1925. sz. rendelete előírja a bíróságoknak, hogy az előttük folyó, a gyámok által a kiskoruk ellen elkövetett bűncselekmények esetén hozott büntető ítéletet az illetékes gyámhatósággal közöljék.:/Csorna i.m.:/

A gyámság megszűnése után 1 hónapon belül a gyámi rendelvényt köteles a gyám visszaadni. A Gy.t.59.§-a előírja, hogy abban az esetben, ha a gyám rendelvényét -az 1 hónap leteltével- a hivatalos felszólítás után 14 napon belül nem adja vissza, a gyámhatóság a gyámi tiszt megszűnését a hivatalos lapban, a volt gyám költségén, közzé teszi. Azért van szükség erre a rendelkezésre, hogy a lehetőség szerint minden visszaélés meggátoltassék.

Tiszte megszűntekor tartozik a volt gyám a vagyont azonnal az új gyámnak átadni, aki

összrevételeit tiszte átvételétől azámitott 1. év alatt teheti meg a volt gyám ellen az árvaszél előtt, ez időn túl e joga elévül. Bűncselekmények esetében a rendes Btk szerinti szabályok irányadók az elévülés kérdésében.

A gyámhatóság a gyámi tisztt megszünthe után a fentebb kifejtett szabályok szerint végelszámolást követelhet a gyámtól, aki azt 1, illetve 2 hónap alatt beadni tartozik. Az arra érdemes gyám, a fentiek szerint jutalomban részesethető.

F ü g g e l é k .

Az előszóban kitűzött problémák között említettük a támasz nélkül maradt gyermekek felkarolásának, állami gondozásának kérdését. Ez a kérdés, talán soha nem annyira aktuális mint éppen háborus évek borzalmas pusztításai után. Mint ilyen aktualitást, szükségesnek tartottuk /:függelékként:/ az állami gyermek-gondozást, az elhagyottság kérdését néhány sorban megvilágítani.

XII. Elhagyottság.

Az 1901:VIII. és az 1901:XXI.t.c. régi hiányokat pótló rendelkezés. Ezek alapján lehetővé válik, hogy minden támasz nélkül maradt vagyontalan, valamint a talált gyermekek elhagyottá nyilvánítottassanak és állami intézetekben, menhelyeken, állami költségen neveltesse, gondoztassanak 15.éves korukig. A 2.000/1925.N.M.M.sz.rendelet /:E fejezetben R.:/ szabályozza az állami gyermekmenhelyre való felvétel eseteit; a gondozás időtartamát, esetleges meghosszabbítását; a gondozás költségeinek viselését, valamint annak behajtását.

A gyermek állami gondozásba való vétele megkeresésre, kérelemre, vagy a menhelynek saját hatáskörében tett intézkedése alapján történhetik. Megkeresésre elsősorban az előjáróság illetékes. Sürgősség esetében a járási főjegyző, polgármester, Budapesten a kerületi előjáróság, államrendőrség, bíróság is eljárhat. Kérelemre felveendő a gyermek -de csak ideiglenesen- ha a felvételt a törvényes képviselő, közigazgatási hatóság, fiatalkorúak felügyelő hatósága, patronage egyesület kéri. A R.12.§-a módot nyújt arra, hogy nyomós indokok alapján az elhagyottá nem nyilvánítható gyermeket is felvehesse a menhely, kötelékébe, ha a tartás és nevelés költségeit a hozzátartozók biztosítják. A felvételi igény általában a korhoz és az elhagyottság megállapításához kötött.

A R.2.§-a az anyagi elhagyottságról rendelkezik. Eszerint elhagyottá nyilvánítandó az a gyermek, aki 15.életévét még be nem töltötte, vagyontalan, nevelésre, tratásra köteles

és képes felmenői nincsenek és nem gondoskodik róla valamely jótékony egyesület, intézet. E ténykörülmények fennforgása esetén -eljárás lefolytatása és a tények igazolása nélkül- a menhely ideiglenesen gondozásába veszi a gyermeket. A R.4.§-a értelmében az elhagyottság kérdésében az árvaszék határoz. Megkeresés után az ideiglenesen felvett gyermek felvételi jegyzőkönyvmásolatát megküldi a menhely az illetékes gyámhatóságnak az eljárás megindítása végett. A Gy.t. 263.§-ának értelmében köteles az árvaszék elhagyottá nyilvánítani azt a 15 éven aluli, arra rászoruló gyermeket, akinek t.képviselője azt kéri. A vizsgálat az árvaszék részéről az előfeltételek fennforgásának megállapítására szorul elsősorban. A kiskorú személyi és vagyoni viszonyainak megállapítása érdekében beszerzi a szükséges okmányokat, így a kiskorú születési anyakönyvi kivonatát annak igazolására, hogy 15.életévét még nem töltötte be; az eltartásra kötelezett szülők és nagyszülők személyi és vagyoni helyzetének igazolására szolgáló bizonyítványt. Mivel a kiskorú és az eltartásra kötelezettek vagyoni és jövedelmi viszonyai döntő fontosságúak az elhagyottság kérdésében, az árvaszék megkeresésére az illetékes hatóság részletes hatósági vagyoni bizonyítványt állít ki az érdekeltekről, külön felsorolva a szülők, atyai és anyai nagyszülők, valamint a kiskorú vagyoni, jövedelmi, kereseti viszonyait, az eltartásra szoruló családtagok számát. A házasságon kívül született gyermek anyagi elhagyottságát csak az esetben mondhatja ki a gyámhatóság, ha az anya a bíróilag megállapított tartásdíjról, vagy annak bizonyos hányadáról a menhely javára lemond. Ha az eljárás során -a beszerzett hatósági bizonyítványok tanúsága szerint- a gyámhatóság az anyagi elhagyottság előfeltéte-

leit igazoltnak látja, véghatározatban mondja ki az elhagyottságot.

A R.3.§-a az erkölcsi elhagyottságról rendelkezik, kimondván, hogy az anyagi körülményektől függetlenül elhagyottnak kell nyilvánítani a 15 éven aluli gyermeket, aki környezetében erkölcsi romlás veszélyének van kitéve, vagy züllésnek indult. Kivétel akkor áll fenn, ha a bíróság már javítónevelést rendelt el. Ideiglenes felvétel esetei ugyanolyan módon mennek végbe, mint az anyagi elhagyottságnak. Ugyanugy az árvaszék jár el, ugyanolyan elvek szerint. A kiskoru életkörülményeire vonatkozólag az árvaszék saját közegei vagy hatósági szakképzett pártfogó útján szerez értesüléseket. Az erkölcsi elhagyottságot is véghatározatban mondja ki az árvaszék, közölve azt az érdekeltekkel.

Az elhagyottá nyilvánított kiskorut, anyagi elhagyottság esetén, ki kell adni, ha a kiskoru kiadatását a tartásra és nevelésre kötelezett kéri; amennyiben hatósági bizonyítvány alapján igazolást nyer, hogy a gyermek vagy a tartásra kötelezett oly vagyonhoz vagy kereset-hez jutott, melyből a kiskoru eltartható; és ha a kiadatás erkölcsi szempontból nem ütközik akadályba. Erkölcsi elhagyottság esetén kiadatásnak van helye, ha a menhely igazgatójának véleménye szerint, a kiskoru szem lyét illetően nem forognak fenn azok a körülmények, amelyek az elhagyottságot szükségessé tették. A kiadatásnál az árvaszék lehetőség szerint son kívül jár el s véghatározatát az érdekeltekkel közli.

Az elhagyottá nyilvánított kiskoru menhelyi gondozása 15. életévének betöltéséig terjed. E kor elérése után a menhely kötelékéből elbocsátandó. A R. azonban lehetővé teszi, hogy

a gyermek menhelyi gondozásának idje 18.élet-
 évéig meghosszabbítottassék. Ha a menhely gondo-
 zása alatt álló kiskorú testi vagy szellemi
 fogyatékosága miatt szüksége mutatkozik a
 további gondozásnak, a menhely igazgató-fő-
 orvosa előterjesztést tesz az árvaszékhez
 a gondosági időnek a kiskorú 18.életévének
 betöltéséig való meghosszabbítása érdekében.
 Az árvaszék alapos körültekintéssel folytat-
 ja le ugyanazt az eljárást, mint amit az el-
 hagyottság megállapításánál tett. Így meggyő-
 ződve a tényekről, -ha indokoltnak látja elő-
 terjesztéssel él a miniszterhez, aki a gon-
 dozási meghosszabbítása kérdésében véglegesen
 határoz.

Ha a gyermek eltartására kötelezettek
 nincsenek vagy tőlük a dondozási díj be nem
 hajtható és a kiskorú is vagyontalan, a men-
 helyi költségek fedezésére a Nyilvános beteg-
 ápolási és gyermekgondozási pótadó szolgál.
 A R.15.§-a értelmében a menhely követelheti
 a költségek megtérítését a tartásra kötele-
 zett felmenőktől. Ez a követelés közadó módjá-
 ra hajtatik be.

E kérdés csoporthoz tartozik a 19.olda-
 lon 6./ pont alatt tárgyalt "Intézeti gyámság"
 is.

Tartalom jegyzék:

Forrás munkák.

Előszó.

I. Történelmi visszapillantás.

II. Szülői hatalom.

III. A gyámság.

1./ Végrendeleti vagy nevezett gyám.

2./ Törvényes gyám.

3./ Rendelt gyám.

4./ Ellenőrző gyám.

5./ Ideiglenes gyám.

6./ Intézeti gyám.

7./ Hivatásos gyám.

IV. A gyámság alól való felmentés okai.

V. A gyámságból kizáró okok.

VI. Gyámi tisztségbe való beiktatás.

VII. A gyámi hatáskör.

VIII. A gyám képviseleti joga.

IX. A gyámi vagyonkezelés.

X. Gyámi számadás.

XI. Gyámság megszűnése.

Függelék.

XII. Elhagyottság.